

Canyes, fang, arròs... i desavinences

Pep Martínez

Professor de l'IES Enric Valor · Pego

La marjal de Pego-Oliva és, des de l'any 1995, amb el del Montgó (1987, 2 092 ha) i el d'Ifach (1987, 47 ha), un dels tres paratges de la Marina Alta protegits amb la categoria de parc natural. Dels 22 parcs naturals valencians, n'és l'únic que ho és per llei i que, a més, és regulat per un PORN (Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals).

El parc comprén 1 248 ha. És una zona humida integrada en el Conveni de Ramsar (*Tractat internacional per a la conservació i ús sostenible de les zones humides*). S'ubica majorment dins del terme de Pego, tot i que als extrems se n'entra en el d'Oliva, a la part septentrional, i en els del Verger i Dénia, a la part de migjorn.

Ha estat al llarg del temps un espai canviant: fou primer una entrada de mar o badia, després, una albufera i, per l'efecte dels corrents marítims, finalment, una marjal. Ha canviat també, però a ritme més accelerat, per l'efecte de l'activitat humana. L'interès creixent, des del s XVII, per l'explotació agropecuària (i l'ús i gestió de l'aigua, de manera primordial) ha estat la causa de conflictes enquistats entre propietaris, entre propietaris i administracions, entre administracions (Oliva contra Pego; Pego i Oliva contra Dénia; Pego contra la Generalitat). Una història llarga d'hostilitats multidireccionals que té les darreres manifestacions en l'anomenada *guerra de l'aigua* (1983) i en la confrontació oberta de la corporació de Pego de tres legislatures arrere (1998-2005)¹ contra les autoritats mediambientals, per la mateixa declaració de parc natural i pel PORN que l'havia de regular amb restriccions severes a la dessecació de terres.

La marjal de Pego-Oliva podria ser un espai d'aiguamolls més entre els humedals que s'escampen pel litoral valencià i el mediterrani hispànic, si no fóra perquè presenta dues singularitats estimables. La primera, el seu confinament geogràfic (està arrecerada per l'arc de muntanyes format per la serra de Mostalla, al Nord, i per les de Migdia i Segària, al Sud). La segona peculiaritat és sens dubte la més decisiva, una **riquesa hídrica** excepcional, per tal com no sols arreplega les aigües pluvials (al voltant de 1 000 mm l'any), sinó que també compta amb les aportacions de dues surgències d'aigües subterrànies: les provinents de la unitat hidrològica de les serres del Benicadell, de l'Almirall i de Mostalla i que abasteix, a part d'ullals diversos, el riu Bullent (o Bullentó o Vedat)² i la unitat hidrològica de les serres d'Alfaro, de Migdia i Segària, que nodreix el riu Racons o del Molinell. Tot plegat, fan uns 54 hm³ d'aigua anuals i centenars de faneca-

des de terra ubèrrima. Per això, ha estat tan cobejada i va arribar, amb el s XX, a estar tan amenaçada per la pressió de l'acció antròpica; les més agressives, l'acció urbanística (construccions, aigua...) i l'horticultura, que hi exigeix dessecacions.

La Terra d'arròs fou, fins la dècada de 1970, per als pegolins, rebost i cambra al llarg de generacions: a més de l'arròs (a la part baixa) i la taronja (a la part de dalt), la Marjal ha proveït Pego de pesca fluvial (l'anguila i la gambeta de riu, per exemple), de pastures generoses, de cacera diversa, de bova (per a cistelleria, cadires...), de moreres (per als cucs de seda) i més. Rebost, cultura i identitat, afegiríem: les faenes del conreu de l'arròs, en concret, propiciaven cants, contarelles, menjars propis, etc. que encara ara són part de la memòria i les senyes d'identitat d'un poble tan idiosincràtic (i admirable, per això) com és Pego.

En el moment de la declaració de parc natural aquest espai era un fanguer de desavinences i mostrava símptomes de degradació accelerada; palesa en en la transformació paisatgística, la desaparició de fauna i vegetació autòctona i en una gestió insostenible dels recursos hídrics. La declaració de parc natural ha fixat, al cap de vint anys, una geografia prodigiosa on conviuen **-diguem-ne- respectuosament les activitats agropecuària i lúdica amb un ecosistema protegit dels afanys humans**. Sobre això tracten els articles d'Almela i d'Urios, Limiñana i Menargues, d'activitats humanes que asseguren la fesomia i la biologia del parc: el primer justifica el conreu de l'arròs, els altres proposen una activitat ramadera programada amb criteris de sostenibilitat ecològica.

A més dels dos ja citats, trobareu en aquestes pàgines quatre articles més, de la mà d'acreditats concixeradors del tema: una descripció amanuense del riu Racons -com de quadern de naturalista decimonònic-, per Andreu Sendra; la descripció geològica, a càrrec de Policarp Garay; un estudi ric en dades del terreny i les aigües, per Fernando Sendra i, finalment, *but not least*, la visió integradora i transversal de Maria José Viñals, autora d'una tesi doctoral brillant sobre aquest indret tan sorprenent, **tesor natural** dels valencians i del món. Llegiu-ho tot. En acabant, escapaueu-vos i visiteu-la.

1. Sorprén que al llibre d'Almela i Sendra no siga esmentat clarament aquest darrer capítol d'enfrontaments i plets.

2. Una manifestació de la conflictivitat entre les poblacions potser siga aquesta duplicitat que trobem en la toponímia del lloc: *Marjal/Terra d'arròs, Bullent/Vedat, Racons/Molinell, Ullal del Burro/Font Salada*, etc.